

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА

Філософський факультет

Кафедра релігієзнавства

«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Заст. декана
філософського факультету
Дмитро НЕЛИГА

« 31 » 08 2021 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ОРІЄНТАЛЬНЕ ХРИСТИЯНСТВО В СУЧАСНОМУ СВІТІ

для студентів

галузь знань	03 Гуманітарні науки
спеціальність	031 Релігієзнавство
освітній рівень	другий (магістерський)
освітня програма	Релігієзнавство
спеціалізація	-
вид дисципліни	обов'язкова

Форма навчання	денна
Навчальний рік	<u>2021/2022</u>
Семестр	I
Кількість кредитів ECTS	4
Мова викладання, навчання	
Та оцінювання	українська
Форма заключного контролю	іспит

Викладачі: Кондратьєва Ірина Владиславівна, д.ф.н., доцент, професор кафедри релігієзнавства

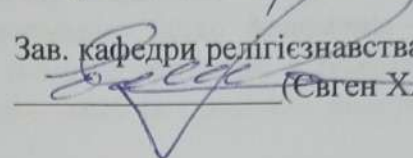
Пролонговано: на 2022/2023 н.р. « 31 » 08 2022 р.
на 20__/20__ н.р. () «__» 20__ р.

Розробники: Кондратьєва Ірина Владиславівна, д.ф.н., доцент, професор кафедри релігієзнавства

Затверджено

« 26 » серпня 2021 р.

Зав. кафедри релігієзнавства

 (Євген ХАРЬКОВЩЕНКО)

Протокол № 1 від « 26 » серпня 2021 р.

Схвалено науково - методичною комісією філософського факультету

Протокол від «31» серпня 2021 року №2

Голова науково-методичної комісії (Ірина МАСЛІКОВА)

« 31 » серпня 2021 року

Затверджено на 2022-2023 н.р. Пр. № від 31.08.2022р.
Маслікова І.І.

ВСТУП

1. Мета дисципліни – забезпечення стійкої системи знань з історії, сучасного стану та проблем ідентифікації Давніх Східних Церков.

2. Вимоги до вибору навчальної дисципліни:

2.1. До початку вивчення цього курсу студенти мають **знати** основні поняття з філософії, етики, естетики та культурології. Володіти філософським категоріальним апаратом; мати уявлення про основні факти з історії християнства; мати уявлення про основні особливості догматики і культу християнства, його історичну еволюцію.

2.2. **Вміти** збирати та інтерпретувати інформацію щодо феноменів релігії, релігійних процесів та подій; застосовувати основні терміни, категорії з релігієзнавства в аналізі світоглядних проблем і соціально-культурних явищ та процесів; оперувати об'єктивними знаннями з історії та історії релігії.

2.3. **Володіти елементарними навичками** наукового дослідження та управління інформацією; ведення дискусії, критичного ставлення та прогнозування стосовно світоглядних, релігієзнавчих, культурних подій та явищ; використання іншомовних фахових релігієзнавчих та інформативних джерел.

3. Анотація навчальної дисципліни: дисципліна «*Орієнтальне християнство в сучасному світі*» знайомить студентів з історією унікальних інституцій Християнського Сходу, що відносяться до орієнтального християнства і репрезентовані такими інституціями як Ассирійська Церква Сходу, Сирійська Православна Церква, Маланкарська Православна Сирійська Церква Індії, Вірменська Апостольська Церква, Коптська Православна Церква Олександрії, Ефіопська Православна Церква Тевахедо і Еритрейська Православна Церква Тевахедо. Розглядається історія, сучасний стан і проблеми ідентифікації цих Давніх Східних Церков, аналізується їх віроповчальний потенціал і реконструкція процесів інституціоналізації, демонструється унікальність та самобутність феномену Християнського Сходу.

4. Завдання (навчальні цілі) – надати студентам цілісну систему знань про історію, сучасний стан та проблеми ідентифікації Давніх Східних Церков. В результаті навчання студенти мають не лише продемонструвати масив теоретичних знань, але й засвоїти та використовувати ці знання у своїх самостійних дослідженнях.

Дисципліна спрямована на формування наступних програмних компетентностей:

ЗК 1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК 5. Здатність використовувати інформаційні та комунікаційні технології.

ЗК 9. Цінування і повага різноманітності та мультикультурності.

ФК 2. Здатність осмислювати релігію як соціальне явище, інтегрувати знання у сфері релігієзнавства та застосовувати їх у різних сферах суспільної діяльності.

ФК 3. Здатність критично осмислювати історичні надбання та новітні досягнення у галузі релігієзнавства, розв'язувати сучасні релігієзнавчі проблеми.

ФК 6. Здатність здійснювати предметний компаративний аналіз феноменів, що репрезентують унікальність і різноманітність релігійних традицій світу.

ФК 12. Здатність планувати і виконувати наукові дослідження у сфері релігієзнавства.

5. Результати навчання:

В результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен

Результат навчання (1. знати; 2. вміти; 3. комунікація 4. автономність та відповідальність)	Методи викладання і навчання	Методи оцінювання	Відсоток у підсумковій
---	---------------------------------	----------------------	---------------------------

Код	Результат навчання			оцінці дисципліни	3
	Знати:				
1.1	сутність феномену інституцій Християнського Сходу; основну проблематику ідентифікації орієнтальних Церков	Лекції, семінари, самостійна робота	Усні доповіді, дискусії, письмова контрольна робота, письмовий аналіз, іспит	10	
1.2	роль Давніх Східних Церков в історії християнства	Лекції, семінари, самостійна робота	Усні доповіді, дискусії, письмовий аналіз, іспит	10	
1.3	роль інституцій Християнського Сходу в міжконфесійній політиці	Лекції, семінари, самостійна робота	Усні доповіді, дискусії, письмова контрольна робота, іспит	10	
1.4	класичні та сучасні концепції щодо аналізу віроповчального потенціалу орієнтальних Церков	Лекції, семінари, самостійна робота	Усні доповіді, дискусії, письмова контрольна робота, іспит	10	
	Вміти:				
2.1	демонструвати знання спеціалізованої літератури з історії релігії	Семінари, самостійна робота	Усні доповіді, письмова контрольна робота, письмовий аналіз, іспит	10	
2.2	характеризувати особливості віроповчального потенціалу кожної з представлених інституцій	Лекції, семінари, самостійна робота	Усні доповіді, дискусії, іспит	15	
2.3	аналізувати кожну із зазначених інституцій в світлі соціологічних характеристик	Лекції, семінари, самостійна робота	письмова контрольна робота, іспит	10	
2.4	здійснювати пошук, систематизацію та інтерпретацію додаткової інформації, необхідної для вивчення проблематики курсу	Семінари, самостійна робота	Усні доповіді, дискусії	10	
	комунікація:				
3.1	презентувати результати здійсненої самостійної роботи у вигляді доповідей, повідомлень, есе, презентацій	Семінари, самостійна робота	Усні доповіді, дискусії, письмовий аналіз	5	
3.2	формулювати і аргументувати власну думку в ході дискусії з проблем орієнтального християнства; вести полеміку стосовно даних питань на основі	Семінари	Дискусії	5	

	володіння категоріально-поняттєвим апаратом курсу			
	автономність та відповідальність:			
4.1	самостійно шукати та критично опрацьовувати літературу стосовно питань курсу	Семінари, самостійна робота	Усні доповіді, дискусії, письмовий аналіз	5

6. Співвідношення результатів навчання дисципліни із програмними результатами навчання

Результати навчання дисципліни	1.1	1.2	1.3	1.4	2.1	2.2	2.3	2.4	3.1	3.2	4.1
Програмні результати навчання											
ПРН 3. Застосовувати сучасні методики і технології, зокрема інформаційні, для успішного й ефективного розв'язання складних задач у сфері релігієзнавства, дотримуватися правил академічної доброчесності.	+		+	+	+	+	+	+	+	+	+
ПРН 6. Ефективно взаємодіяти у професійному колективі та з представниками інших професійних груп різних рівнів, релігійними організаціями, віруючими й невіруючими особами	+				+	+			+	+	
ПРН. 7. Аналізувати, порівнювати і класифікувати різні напрями та школи класичного і сучасного релігієзнавства			+					+			
ПРН 8. Систематизувати факти релігійного життя суспільства, інтерпретувати релігійні події та явища на основі розуміння специфіки впливу релігії на суспільні процеси	+	+	+			+	+			+	
ПРН 12. Планувати і виконувати наукові дослідження у сфері релігієзнавства, обирати ефективні методики та інструменти дослідження, аналізувати результати, обґрунтовувати висновки					+	+			+	+	

7. Схема формування оцінки:

7.1. Форми оцінювання

Контроль знань здійснюється за системою ECTS, яка передбачає дворівневе оцінювання засвоєного матеріалу, зокрема **оцінювання теоретичної підготовки** – результати навчання (знання 1.1 – 1.4), що складає 40% від загальної оцінки та **оцінювання практичної підготовки** – результати навчання (**вміння** 2.1-2.4); (**комунікація** 3.1-3.2); (**автономність та відповідальність** 4.1), що складає 60% загальної оцінки.

Оцінювання семестрової роботи:

1. **Усна доповідь, доповнення та участь в дискусіях на семінарах:** РН 1.1, 1.2, 1.3, 1.4, 2.1, 2.2, 2.4, 3.1, 3.2, 4.1 – 18/ 30 балів
2. **Самостійна робота №1 (письмовий аналіз):** РН 1.1, 1.2, 1.3, 2.1, 2.4, 3.1, 4.1 – 12 / 20 балів
Самостійна робота №2 (письмовий аналіз (за вибором студента)): РН 1.4, 2.2, 2.3, 2.4, 3.1, 4.1 – 14 / 25 балів
3. **Контрольна робота:** РН – 1.1, 1.3, 1.4, 2.1, 2.3 - 16 / 25 балів

Семестрову кількість балів формують бали, отримані студентом у процесі засвоєння матеріалу з усіх (двох) частин навчальної дисципліни. Загальна семестрова оцінка складаються із балів, отриманих за 1) аудиторну роботу (усні доповіді, доповнення та участь в дискусіях на семінарах), 2) дві самостійні роботи (порівняльний аналіз), 3) контрольну роботу, з урахуванням коефіцієнту 0,6. Всі види робіт в семестрі мають в підсумку:

- в максимальному вимірі $100 \text{ балів} \times 0,6 = 60 \text{ балів}$
- в мінімальному вимірі $60 \text{ балів} \times 0,6 = 36 \text{ балів}$

У разі відсутності на семінарському занятті студент має відпрацювати завдання на семінар в письмовій формі.

Підсумкове оцінювання у формі іспиту:

Іспит у письмовій формі - РН 1.1, 1.2, 1.3, 1.4, 2.1, 2.2, 2.3, – 24 / 40 балів

Екзаменаційне оцінювання відбувається в письмовій формі. Білет складається з 2 питань, кожне з яких оцінюється за шкалою 20 балів, що в загальному підсумку дає 40 балів за іспит.

Студент не допускається до іспиту, якщо під час семестру набрав менше, ніж 20 балів.

Для отримання загальної позитивної оцінки з дисципліни оцінка за іспит не може бути меншою 24 балів. У випадку, коли студент на іспиті набрав менше 24 балів, вони не додаються до семестрової оцінки (незалежно від кількості балів, отриманих під час навчального періоду). В екзаменаційній відомості у колонці «бали за іспит/ екзамен» ставиться «0», а в колонку «підсумкова оцінка з дисципліни» переноситься лише кількість балів, отриманих під час семестру. Рекомендований мінімум допуску до іспиту – 36 балів

Таким чином, підсумкова оцінка з дисципліни (мінімум 60, максимум 100 балів) складається із суми кількості балів за семестр (мінімум 36, максимум 60 балів) та екзаменаційної роботи (мінімум 24, максимум 40 балів).

При простому розрахунку отримуємо:

	Семестрова кількість балів	Іспит	Підсумкова оцінка з дисципліни
<i>Мінімум</i>	36	24	60
Максимум	60	40	100

7.2 Організація оцінювання:

Семестрова робота		Семестрова кількість балів	
		Min – 36 бали	Max – 60 балів
Аудиторна робота: усна доповідь на семінарі, доповнення, участь в дискусіях	До тем: 1, 2, 5, 6-12 протягом семестру. У разі відсутності студента на занятті, теми необхідно відпрацювати в письмовому вигляді	«3» x 6 = 18	«5» x 6 = 30
Самостійна робота	№ 1 до теми 4: Письмовий аналіз джерельної бази та проблеми сприйняття інституцій орієнтального християнства (на вибір студента 2-3 джерела).	«12» x 1 = 12	«20» x 1 = 20

	(Додаток самостійної роботи студента) кінець жовтня		
	№ 2 до тем 6-12: Письмовий аналіз ролі орієнтального християнства в сучасному світі (за вибором студента) (Додаток самостійної роботи студента) кінець листопаду	«14» x 1 = 14	«25» x 1 = 25
Контрольна робота	До теми 5	«16» x 1 = 16	«25» x 1 = 25
Загальна семестрова оцінка без урахування коефіцієнту		60	100
Загальна семестрова оцінка з урахуванням коефіцієнту 0,6		«60» x 6 = 36	«100» x 0,6 = 60

Критерії оцінювання:

1. Аудиторна робота:

Усна доповідь

5 балів – студент у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно та аргументовано його викладає, глибоко та всебічно розкриває зміст поставленого завдання, використовуючи обов’язкову та додаткову літературу

4 бали - студент у достатньому обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно його викладає, але може не вистачати аргументації в поясненнях, в основному розкриває зміст поставленого завдання, використовує обов’язкову літературу. Допускаються несуттєві неточності

3 бали – в цілому володіє навчальним матеріалом, але не демонструє глибини знань, не спирається на необхідну навчальну літературу, Має у відповіді суттєві неточності

2 бали – не в повному обсязі володіє матеріалом, фрагментарно та поверхово його викладає, недостатньо розкриває зміст поставлених питань. Має суттєві помилки у відповіді

Доповнення / участь в дискусіях

3 бали – доповнення змістовне, ґрунтовне, конструктивно доповнює обговорення теми,

2 бали – доповнення змістовне

1 бал – доповнення містить інформацію, що суттєво не розширює дискусію

2. Самостійна робота № 1 (письмовий аналіз):

20-16 балів студент у повному обсязі володіє матеріалом, вільно та аргументовано його презентує, глибоко та всебічно розкриває зміст поставленого завдання, правильно інтерпретує отримані результати, використовує обов’язкову та додаткову літературу, демонструє самостійність, достовірність, незаангажованість здійсненого дослідження

15-12 балів - студент у достатньому обсязі володіє матеріалом, вільно його презентує,

але може не вистачати аргументації в поясненнях, в основному розкриває зміст поставленого завдання, використовує обов'язкову літературу, демонструє самостійність та достовірність проведеного дослідження. Допускаються несуттєві неточності

11-0 балів - в цілому володіє матеріалом, але фрагментарно та поверхово його презентує, не демонструє глибини знань, самостійності у вирішенні поставлених завдань. Робота містить суттєві помилки.

3. Самостійна робота № 2 (письмовий аналіз (за вибором студента))

25-20 балів студент у повному обсязі володіє матеріалом, вільно та аргументовано його презентує, глибоко та всебічно розкриває зміст поставленого завдання, правильно інтерпретує отримані результати, використовує обов'язкову та додаткову літературу, демонструє самостійність, достовірність, незаангажованість здійсненого дослідження

19-14 балів - студент у достатньому обсязі володіє матеріалом, вільно його презентує, але може не вистачати аргументації в поясненнях, в основному розкриває зміст поставленого завдання, використовує обов'язкову літературу, демонструє самостійність та достовірність проведеного дослідження. Допускаються несуттєві неточності

13-0 балів - в цілому володіє матеріалом, але фрагментарно та поверхово його презентує, не демонструє глибини знань, самостійності у вирішенні поставлених завдань. Робота містить суттєві помилки.

4. Контрольна робота:

25-21 балів студент у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно та аргументовано його викладає, глибоко та всебічно розкриває зміст поставленого завдання, правильно інтерпретує отримані результати, використовує обов'язкову та додаткову літературу, демонструє самостійність письмової роботи

20-16 балів - студент у достатньому обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно його викладає, але може не вистачати аргументації в поясненнях, в основному розкриває зміст поставленого завдання, використовує обов'язкову літературу, демонструє самостійність письмової роботи. Допускаються несуттєві неточності

15-10 балів - в цілому володіє навчальним матеріалом, але не демонструє глибини знань, самостійності у вирішенні поставлених завдань, не спирається на необхідну навчальну літературу, робота містить суттєві неточності

9-0 балів - не в повному обсязі володіє матеріалом, фрагментарно та поверхово його викладає, недостатньо розкриває зміст поставлених питань. Має суттєві помилки в роботі. Демонструє не самостійність у виконанні завдань

5. Кожне питання в екзаменаційній роботі (в білеті 2 питання):

20-16 балів студент у повному обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно та аргументовано його викладає, глибоко та всебічно розкриває зміст поставленого завдання, правильно інтерпретує отримані результати, використовує обов'язкову та додаткову літературу, демонструє самостійність письмової роботи

15-11 балів - студент у достатньому обсязі володіє навчальним матеріалом, вільно його викладає, але може не вистачати аргументації в поясненнях, в основному розкриває зміст поставленого завдання, використовує обов'язкову літературу, демонструє самостійність письмової роботи. Допускаються несуттєві неточності

10-6 балів - в цілому володіє навчальним матеріалом, але не демонструє глибини знань, самостійності у вирішенні поставлених завдань, не спирається на необхідну навчальну літературу, робота містить суттєві неточності

5-0 балів - не в повному обсязі володіє матеріалом, фрагментарно та поверхово його викладає, недостатньо розкриває зміст поставлених питань. Має суттєві помилки в роботі. Демонструє не самостійність у виконанні завдань

7.3 Шкала відповідності:

Відмінно / Excellent	90-100
Добре / Good	75-89
Задовільно / Satisfactory	60-74
Незадовільно / Fail	0-59

**СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ЛЕКЦІЙ І СЕМІНАРСЬКИХ ЗАНЯТЬ**

№ п/п	Назва лекції	Кількість годин		
		Лекції	Семінари	Самостійна робота
<i>Частина 1.</i>				
1	Тема 1. Проблема ідентифікації інституцій орієнтального християнства	3	1	4
2	Тема 2. Конфесіоніми: їх традиційні форми та модифікації	3	2	4
3	Тема 3. Вплив Вселенських соборів на розвиток християнського віровчення (несторіанство, монофізитство, монофелітство)	2		4
4	Тема 4. Проблема ідентифікації христологічних оросів нехалкідонських інституцій як монофізитських	2		4
5	Тема 5. Віроповчальна основа та еклезіологічні орієнтири давніх християнських церков	2	2	6
6	Індивідуальна самостійна робота №1: Письмовий аналіз джерельної бази та проблеми сприйняття інституцій орієнтального християнства (на вибір студента 2-3 джерела)			15
<i>Частина 2.</i>				
7	Тема 6. Ассирійська Церква Сходу	2	1	4
8	Тема 7. Сирійська Православна Церква	2	1	4
9	Тема 8. Маланкарська Православна Сирійська Церква Індії	2	1	4
10	Тема 9. Вірменська Апостольська Церква	2	1	4
11	Тема 10. Коптська Православна Церква Олександрії	2	1	4
12	Тема 11. Ефіопська Православна Церква Тевахедо	2	1	4
13	Тема 12. Еритрейська Православна Церква Тевахедо	2	1	4
14	Індивідуальна самостійна робота №2: Письмовий аналіз ролі однієї з Давніх Східних Церков в сучасному світі (за вибором студента)			15
15	<i>контрольна робота</i>	2		
	ВСЬОГО	28	12	80

Загальний обсяг **120 год.**, в тому числі:

Лекцій – **28 год.**

Семінари – **12 год.**

Самостійна робота - **80 год.**

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА:

Основна: (Базова)

1. Болотов В. В. Лекции по истории древней церкви. Т. I. Введение в церковную историю. К. : Видавництво Старого Лева, 2005. 234 с.
2. Головащенко С. І. Історія християнства : Курс лекцій. *Навчальний посібник*. К. : Либідь, 1999. 352 с.
3. Гольніш П. Християни Сходу: Опір на нашій землі. Переклад з французької Яна Вестель. К.: ДУХ І ЛІТЕРА, 2020. 160 с.
4. Гофман Й. Історія ранньої Церкви: найважливіші аспекти. Переклад з німецької Олега Конкевича. Львів: Видавництво Українського католицького університету. 2019. 244 с.
5. Кондратьєва І.В. Давні Східні Церкви: ідентифікація, історія, сучасність. *Монографія*. К.: «Видавничий дім Дмитра Бураго», 2013. 508 с.
6. Кондратьєва І. В. Дохалкідонські церкви та проблема витоків монофізитства. *Вісник Київського Національного університету імені Тараса Шевченка. Філософія. Політологія*. 2007. Вип. 84-86. С. 69-74.
7. Соколовський О. Христологія: еволюція доктрини. *Монографія*. Житомир : Видавництво Євенок О.О., 2018. 472 с.
8. Шайо К. Жизнь и духовность Восточных Православных Церквей сирийской, армянской, коптской и эфиопской традиций. Перевод с французского. К.: ДУХ І ЛІТЕРА, 2013. 624 с.
9. Шайо К. Богословский диалог между Православной церковью и Восточными православными церквями. *Хрестоматія*. ББИ св. апостола Андрея. М.: 2001.171 с.
10. Шатц К. Загальні собори-віхи історії Церкви. Переклад з німецької Олег Конкевич. Львів.: Видавництво Українського католицького університету. 2018. 360 с.
11. Саган О. Н. Вселенське православ'я: суть, історія, сучасний стан / О. Н.Саган. – К. : Світ Знань, 2004. – 912 с.

Додаткова:

1. Кондратьєва І. В. Християнські місії у Танському Китаї: проблема адаптації. *Філософські проблеми гуманітарних наук*. 2007. № 12-13. С. 57-61.
2. Кондратьєва І. В. Дохалкідонські церкви та проблема витоків монофізитства. *Вісник Київського Національного університету імені Тараса Шевченка. Філософія. Політологія*. 2007. Вип. 84-86. С. 69-74.
3. Кондратьєва І. В. Релігієзнавчий аналіз особливостей ідентифікації інституцій орієнтального християнства. *Гуманітарні Студії*. 2010. Вип. 8. С. 41-50.
4. Кондратьєва І. В., Остапенко С.М. Характер употребления понятия «ипостась» в христологических системах Кирилла Александрийского и Нестория Константинопольского. *Дні науки філософського факультету* – 2011. Ч.6. С. 25-27.
5. Лаба В. о. Патрологія: життя, письма і вчення Отців Церкви. Львів : Свічадо, 1998. 552 с.
6. Многоценная жемчужина. Перевод с сирийского и греческого языков С.С.Аверинцев. К.: ДУХ І ЛІТЕРА, 2003. 600 с.
7. Оніщук І.І., Оніщук С.В. Східні церкви: державно-конфесійні відносини. *Навчальний посібник*. Дрогобич : Коло, 2014. 476 с.

8. Abramowski L. Histoire de la recherche sur Nestorius et le nestorianisme. 1995 (40). – P. 44-55.
9. Atiya S. Aziz. The Copts and Christian Civilization / Atiya S. Aziz. – University of Utah Press for the Frederick William Reynolds Association, 1979. – 38 p.
10. Baum V., Winkler O. The Church of the East: A Concise History / V. Baum, O. Winkler. – Lnd-N-Y: Routledg Curzon, 2003. – 204 p.
11. Betts, Robert B. (1978). Christians in the Arab East: A Political Study (вид. 2nd rev.). Athens: Lycabettus.
12. Fiey J.-M. Christologie et mariologie de l'Eglise syriaque orientale d'apres ses anciens synodes / J.-M. Fiey // Proche-Orient chretien. – 1991. – Vol. 41. – p. 3-9.
13. Charles, Robert H. (2007). The Chronicle of John, Bishop of Nikiu: Translated from Zotenberg's Ethiopic Text. Merchantville, NJ: Evolution Publishing.
14. Krikorian, Mesrob K. (2010). Christology of the Oriental Orthodox Churches: Christology in the Tradition of the Armenian Apostolic Church. Peter Lang.
15. Meyendorff, John (1989). Imperial unity and Christian divisions: The Church 450-680 A.D.. The Church in history 2. Crestwood, NY: St. Vladimir's Seminary Press.
16. Ostrogorsky, George (1956). History of the Byzantine State. Oxford: Basil Blackwell.